

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXVI. De Testamentis & ultimis voluntatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

Clericis quam in laicis, libera, *can. Tit. XXV. l. 1. q. 1.*

Postremo dubitatur, An Clericus patrimonio-
nium sufficientes habens, illo reservato, licite
natur beneficii fructibus: Resp. Dubium mo-
veti ex *can. Pastor* & *can. Clericos l. 2. can. Illi*
XXI. q. 1. quibus videtur hoc negari. Adfirmam-
dum nihilominus, hoc licere, quod dignus sit
operarius sua mercede, nemo militet suis sti-
pendiis, bovi trituranti non sit obligandum os,
aliteri inserviens de eo vivere debeat, Innoc. &
Abbas in *c. Episcopus sup. de praben.* Covarr. *ad*
c. 1. n. 2. & 3. inf. De testam. & ita communitur
receptum. Non obstant allegata loca, cum po-
tius consilium contineant, quam praeceptum,
vel referenda ad pristinum ulum Ecclesiae, quo
distributio fiebat in Clericis indigentes causa
alimento: vel denique accipienda de maxi-
ma pauperum egesta: tunc enim bona sua re-
servans, & Ecclesiastica in suos expendens usus,
pauperibus non subveniens, non est extra pec-
catum Boetius *Epo. ad d. c. 1. n. 62. & seq. Azor. d.*
c. 9. qu. 13.

Hæc ita in Clericis secularibus, quibus licet
jure domini fructus beneficiorum cedant,
quatenus officio deserviunt, acquisita tamen
ex fructibus sunt Ecclesiae relinquenda de jure
scripto, *c. l. & 3. h. t. c. 1. inf. tit. seq.* quæ & eadem
post mortem Clerici vindicantur non etiam ante,
quod tunc eorum dominium Ecclesiae quæ si-
tum dici nequeat, cum ejusdem, cujus fructus,
sunt rationis, quos dictum cedere Clericis. * Ex-
ceptis iis, quæ pecunia aut ex rebus Ecclesiae
comparata sunt, cui incontinenti eorum do-
minium cedit, etiam si non Ecclesiae, sed Clerici
nomine sint comparata: quod in Ecclesia spe-
ciale esse tradit Covarr. *ad d. cap. 1. num. 7.*
Quæ ex patrimonio habet & aliunde quam ex
Ecclesiae quæ si vit reditibus, cedunt amicis An
autem in dubio præsumantur quæ sita ex bonis
Ecclesiae, dicitur infra Tit. 27.

Quantum ad professos, illi ex voto pau-
peratis ne quidem rem sui patrimonii possi-
dent; nam & hæc cedit Monasterio, bono-
rum tamen capaci, *Auth. ingressi C. De SS. Ec-
cles.* Qui sine consensu tacito vel expresso,
sui Superioris quidquam recipere, aut recep-
tum retinere, aut distribuere ausi sint, gra-
viam reatum incuruntur patet ex *can. Scimus*

9. & can. Non dicatis XII. q. 1. Abbates & alii Su-
periores, etiam dominium non habeant, quod
ratione Ecclesiae est penes Religiosos in com-
muni, *Trid. Sess. 25. c. 3. de Regular. Nicolaus III.*
in Extravag. Exiit, habent tamen potestatem
administrandi bona Monasteriorum in usus
honestos & licitos.

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis volun-
tatis.

SUMMARIUM.

1. Testandi facultas permissa jure Canonico.
2. Clericus de quibus bonis rectè testetur.
3. Adquisita ex fructibus beneficii cedunt Eccle-
siae, in qua quis beneficium obtinuit.
4. Ecclesia nomine quid hic veniat.
5. Licentiam testandi super ejusmodi bonis con-
cedere Clericis potest Pontifex.
6. Hæc ea permissa, ex consuetudine generali.
7. Consuetudo talis iusta & valida adseritur.
8. Testandi prohibitio an concernat pensiones?
9. Testandi licentia non est Religioso.
10. Ne quidem electo Episcopo.
11. Quam tamen Religioso concedit S. P.
12. Testamentum ante factum an convalescat
per hujusmodi licentiam?
13. Licentia illa an expiret primo actu?
14. An finiatur mortis concedentis?
15. Testamentum an ingressu Religionis rumpatur?
16. Novitius est libera voluntas disponendi.
17. An quid circa hoc mutaverit Conc. Trid.
18. Excommunicatus quatenus testari possit.
19. Forma testamenti ordinandi hoc jure requi-
sita quoad numerum testium.
20. Testium qualitas.
21. An mulier admittatur testis?
22. Testamentum ad pias causas an testem defi-
deret?
23. Institutio sui hæredis, vel exhereditatio, eti-
am hoc jure necessaria.
24. Institutio in alienum arbitrium an rectè con-
feratur.
25. Legatum rei aliena an valeat hoc jure?
26. Intellectus c. Filius noster s. h. t.
27. Solemnitas quo ad numerum testium in terris

- Ecclesia obtinet, non Imperii.*
28. Legittima Trebellianica detractio admissa jure Canonico.
 29. Heres non exequens voluntatem defuncti qualiter puniatur.
 30. Leganda res qua est in commercio, & capacibus.
 31. Res immobilis legata Ecclesiae vel Monasterio an debeatur affirmatio?
 32. Portio Canonica cui debita.
 33. Portio Canonica Cathedrali Ecclesiae quando debeatur.
 34. Praelato relictum quando nemine vel proprio vel Ecclesiae relictum conseatur.
 35. A portione Canonica liberat privilegium vel consuetudo.
 36. Ecclesia exempta an libera ab hoc onere?
 37. Portio Canonica quantitas.
 38. Relicta alia libera à dicto onere.
 39. Executores testamenti qui esse possint, & eorum munus.

Hactenus de actibus inter vivos: nunc de ultima voluntate subjicitur, quatenus per eam alienatio licita; & hoc Tit. de eo agitur, quae testamento explicatur. * Ea non minus permittitur hoc jure, quam civili; siue quoad institutionem, substitutionem, (quae pupillaris expressa etiam matrem excludit, ut ne quidem ad legitimam illi sit actio, c. r. eod. in 6. & late probatum D. de vulg. & pupil. substit. num. 49) quod nec peccetur à patre testamentum filio faciente, qui non tenetur uxorem instituite, nec à filio, qui testamentum non condendo non potest videri impius in matrem) siue quoad legata, fideicommissa, codicillos, quatenus tamen testator est sui juris, habens legitimam testandi licentiam super rebus. Quo modo impubes, filiusfam. nec hoc jure testatur, nisi de castrensi, aut quasi castrensi peculio, ne quidem pro anima sua. Accedente tamen patris consensu relictum tenet. c. licet de sepult. in 6. Jul. Clarus §. Testamentum qu. 5. num. 7.

Clerico testandi licentia non est denegata super his bonis, quae ante clericatum habuit, c. r. h. ead. XII. q. 5. & quae post eum adquisivit ex successione amicorum, aut sua indulgentia, etiam ratione ordinis: quae licet ratione Ecclesiae adquirentur, non tamen immediate ex eius bonis

proveniunt, ut nulla Ecclesiae fiat iniuria, quando ea alijs. Covarr. ad d. c. r. non 23. p. 1. Relatum 12. in fine eod. Navar. Tr. de testam. Eccl. qu. 3. Clarus d. §. Testamentum qu. 27.

Aliud juris est in adquisitis ex fructibus beneficij, quos exstantes, aut ex eis commutata, volunt Canones cedere et Ecclesiae, in quo beneficium obtinuit Clericus, d. c. 1. quibus h. r. can. Placuit XII. q. 3. Non obstante, quod tamquam dominus in vita us uti & abutitur, ut dictum Tit. superiori: potest enim Ecclesia legem & modum circa dominum aliam praescribere, laeso non dominio. Ut nihil obstat, quod concessum in vita non sit denegatum morientibus; quam jure ab Ecclesia retingi, aut mutari potuisse, non est dubitandum. Ratio est, tum quia nihil continet iniquitatis, ab Ecclesia profecta ad eam reatum verò praecipue, ut Ecclesiastici ab immobili opus congerendi cupiditate arceantur, & in vita liberalitatem erga pauperes exerceant studeant, suaeque in usus pios potius convertant & expendant, quam avarè multa accumulata non sine scandalo relinquunt. Eius procedit in bonis tam mobilibus, quam immobilibus; nisi quoddam non judicetur improbatæ consuetudinis, mobilia quaedam requere in pios usus, & in compensationem servitii, d. c. 12. * Ubi nomine Ecclesiae dicitur venire ipsa congregatio, uti est Collegium Clericorum: ubi autem unus tantum ordinandus, ipse successor, praecipue in vacante Ecclesia, Cathedrali, Regulari, aut Collegio Ubi Capitulum, aut Collegium, singularem aliqua persona immiscere se prohibetur. Hoc à Praelatis relictis occupando, dividendo, consumendo, sub poena suspensionis, doctores non restituitur, sed ea expendenda in usum Beneficiarum, aut futurò Praelato reservanda, nisi obvenientia tempore vacationis, c. Quia in 40. de elect. in 6. Clem. Statutum pen. eod. Postea supervenerunt novae Constitutiones ratorum Pontificum, quibus spolia Clericorum (quo nomine veniunt, non tantum quae obita negotiatione aut modo alio Clerici ad possessionem) reservantur Camera Apostolicae. Vbi Navar. De spoliis Cler. §. 5. Molina De leg. d. 2. disp. 147.

Licentiam testandi super ejusmodi bonis per Pont. Rom. Clericis concedi posse, et si aliqui in dubium vocent, recte tamen sentiunt, qui adfirmant; tum quod ipsi Ecclesiasticorum bonorum administratio sit commissa; tum precipue, quod hæc prohibitio testandi sit juris humani, supra quod cum sit P. R. ejus relaxandi habet potestatem. Covarr. in c. cum in officiis 7. n. 20. h. t. Azor. Instit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 9. q. 2. Wam. Conf. 72. n. 1. de peccat. Clerico. An autem ista licentia primo actu fiat, mox inferius dicitur. Licentia hujusmodi hodie opus non est, quandoquidem generali consuetudine testamenti factio Clericis sit permissa, licet non passim omnibus Prælatibus ea comperat, ut post alios tradit Covarr. ad d. c. 7. n. 13.

Dubitat autem, An talis consuetudo sit dicenda justa & valida? R. Non esse questionem super testamento in pios usus, cum ista prohibitio sit tantum juris humani, cui derogari potest per justam consuetudinem, qualis est ista, per quam bona ejusmodi in usum, in quem d. stinata convertuntur, & facit eod. c. ad hæc s. d. c. Relatum 12. h. t. Tantum esse questionem, An etiam in non pios usus testamenta valida ponant? Negat omnino Navar. Tract. de rebus Eccl. caq. multis impugnat, hoc præcipue argumento, quod fructus isti non sint in Dominio Clericorum, sed ex lege justitiæ teneantur eos sustentationi non necessariis in pauperes, piosque usus distribuere; atque ita videantur de re aliena testari, quod non potest induci consuetudine. Verum falso nititur fundamento hæc Navarri opinio quia supra probatum, Clericis Dominium cedere fructuum, & adquirentium ex iis, pro servitio, & non tam lege justitiæ, quam caritatis eos teneri superfluos fructus distribuere in pios usus. Facit, quod non nisi jure humano testandi prohibitio sit inducta, ut non videam, qui possit damnari ista consuetudo, per quam juri humano derogari potest, dictum sup. De consuet. n. 4. & ad h. de quibus 32. n. 29. & seqq. D. de legib. si non forte malitiam aut peccatum qualis hæc, cum nihil mali involvat, disponere super rebus suis, quod jure communi permissum, ad quod rediunt per istam consuetudinem. Quod attinet ad occasionem avaræ congerendi, illa accepta est, non data, atque ita non iudicatur consuetudinem

per se justam & iuxta bono fundamento. Deinde Ecclesiæ iste est finis, qui non semper avertitur, etiam ubi jus scriptum in usu est, cum non ideo minus aliqui inveniantur additi coacervandis pecuniis. De quibus propterea Clericus in profanos ac vanos usus disponens, divitibusque consanguineis bona sic adquirenda relinquens, neglectis pauperibus, non videtur à reatu mortali immunis: ut neque inter vivos disponens in hujusmodi usus est immunis a peccato, uti dictum Tit. superiori. Sed hominis hoc est vitium, non rei aut consuetudinis; propter quod ut dispositio non irritatur, ita nec ultima voluntas irritanda, cum abusus licentiæ non ponat juris iniquitatem. Fundatur enim in publica Reip. tranquillitate, quæ alias sæpe turbaretur, si ejusmodi testamenta non tenerent, & bona tamquam spolia occuparentur. Facit, quod Pont. sciens talem consuetudinem, nec eam improbandam, videatur approbare. Atque ita eam probat Covarr. d. c. 7. n. 24. & multis confirmat Franc. Sarmientus. Tract. de Reditib. Eccles. in princ. quibus adde Valq. De Success. tomo 1. s. 22. n. 36. Azor. d. c. 9. in princ. Boer. Eponem ad c. 1. n. 84. & seqq. h. t. Less. De Inst. & jure lib. 2. c. 19. Dub. 4. n. 42. & seqq.

Illud etiam controvertitur, An dicta prohibitio concernat pensiones, quæ recipiuntur causa resignati beneficii? R. Plerosque velle pensiones non contineri dicta prohibitione, inter quos est Gigas De Pensionib. qu. 52. Cov. in d. c. 7. n. 14. quod pensio non tam sit beneficium, quam merè quid temporale. Verum cum contineat partem reddituum Ecclesiastici beneficii contrarium dici posset, juxta tradita Tit. superiore nu. 6.

Religioso testandi licentia denegatur; tum quod per professionem omnibus se bonis exuerit, ut nihil proprii habeat, de quo testetur: tum quod in voluntatem alterius, cuius se obedientiæ subjecit, arbitrium suum contulerit, à quo non potest dependere ultimum elogium. c. 2. h. t. ubi Covarr. n. 17. & 18. Clar. qu. 28. n. 7. Licetum tamen ei, qui non facta dispositione est ingressus, post professionem inter liberos distribuere suam substantiam, parte ejus sibi reservata, quæ Monasterio cedat, & hoc non tamquam Domino sed

sed ut dispensatori à jure ad hunc effectum constituto, *auth. si qua mulier C. De sacros. Eccl. Nav. Comment. 2. de Regularib. num. 45. Lell. lib. 2. c. 41. Dub. 10. nu. 82. vers. Circa prædicta.*

10 Ubi quæritur primò, An si Religiosus eligatur Episcopus, liberetur à voto paupertatis, & ad instar aliorum Clericorum hodie testari possit? Resp. Minimè absolvi à voto paupertatis, ut nec ab aliis substantialibus, sed ita, ut antea, obstruigi, cum nullo Canone id sit expressum, & contrarium potius insinuetur in *can. de monachis xvi. q. 1. & præcipue in c. Clerici pen. sup. de vita & honest. Cler.* ubi in Episcopum electus Monachus habitum Monachi deferre jubetur. Nec obstat *can. Statutum xviii. q. 1. ubi dicitur à jugo monasticæ regulæ absolutus*; nam hoc verum est quoad jurisdictionem Abbatis, & alia Monasterii statuta, non etiam quoad tria vota substantialia, quæ non admittunt testamenti factionem, *Gl. in d. can. de monachis, Covarr. ad c. 1. n. 26. h. t. Jason. in Auth. Ingressi n. 12. Cod. de SS. Eccles. Baldus in d. c. pen. in fine. Wamf. Conf. 404. n. 1. h. tit. Est tamen eadem administratio rerum Ecclesiæ concessa.*

11 Q. II. An testandi licentia possit Religioso concedi à R. P.? Resp. Possit concedi super iis, quæ ad eos devolvuntur. Potest enim Pont. dispensare super voto, & ab eo eximere Monachum, ut traditur infra *De statu Monach.* ut possit eximere à voto paupertatis, quod in omni voto censetur excepta Superioris auctoritas. Et hanc esse communem opinionem tradit *Covarr. in c. 2. num. 17. h. t. Boetius Epo ad d. c. 2. num. 22. & seqq. multosque eam in prætextu allegat. Felta. in c. Si quando n. 5. De rescriptis.*

12 Q. III. An ejusmodi licentia faciat testamentum ante factum convalescere? Resp. Hoc posse videri, per *l. si quis 6. §. sed & ressi D. de injusto, rupto &c.* ubi damnato concessa testamenti factio facit etiam testamentum ante factum subsistere. Dicendum tamen è contra, eò quod ista licentia sit futuri temporis, ut non trahatur retrò in confirmationem ejus quod factum inutiliter. Ratio est, quod cum istæ dispositiones sint odiosæ, *c. 1. in fine de hinc presbyt. in 6. non admittant extensionem ad alium actum, Canonista in 6. Postulasti 27. de*

*rescriptis, Abbas in c. ad aures 8. eod. tit. in l. quo minus 2. num. 174. D. de summissis. Bil. facit d. §. sed & ressi, quia loquitur in casu testamentum ante valuit, & irrevocum est factum per sententiam. Quæ irritatio non habet locum in testamento militis damnati ex crimine militari, *tex. ibi & l. 1. D. de veteran. & militum success.* ut non possit trahi ad casum, quo dicitur ab initio testandi licentia testandi.*

Q. IV. An testandi licentia expirat post actum? Resp. Id aliquos velle, *arg. l. heres 1. D. de verb. signif. & l. Dotis 68. de jurat.* ubi sermo simpliciter prolatus de primo ab intelligitur in eoque consummatur. Quæ regula ut habeat locum in actu non revocabili non tamen in actu revocabili, qui ex tunc & conditione sua non finitur primo actu, sed non censetur consummatus, si revocetur qualis est actus testandi, qui ante mortem testatoris non habetur firmus. Quæ ratio in hanc posteriorem partem inclinat *Canon ad d. c. 7. num. 22. h. t. Barbosa ad l. §. 3. quod anno num. 19. Solutio maxim.* Nam verba dispositiones debent intelligi secundum naturam actus, ad quem referuntur. Est autem natura sua testamentum revocabile. Debet non dari prima & secunda voluntas ultimus, sed unica tantum, & illa tantum voluntas vincit, quæ suprema est. Nec prohibet, quæ vetsemur in materia odiosa, qualis ea censetur qua immutatur conditio Religiosorum, non ideo concessiones ita interpretandæ, quæ reddantur ridiculæ & captiosæ. *Sarmient. de redditib. Eccles. p. 4. c. 4. n. 3. Azor. d. c. 9. quod Fach. §. Contr. c. 99.*

Q. V. An ista licentia finiat morte concedentis? Resp. Hoc posse videri, eò quod mandatum re integra, morte mandantis expirat, *c. Gratium. c. Relatum sup. de deleg.* Verum cum hæc res non tam ad mandatum spectet, quam ad gratiam factam, verum est, concedentis morte non finiri eam licentiam, *c. si cui 36. de præben. in 6.* ubi gratia factam non facit extingui mors concedentis, licet integra, licet secus in gratia faciendâ. *Natura can. Placuit num. 162. de penit. diff. 6. Sarmient. d. loco num. 3. Azor. d. c. 9. quod Fach. d. l. §. c. 100.*

Q. VI. An testamentum factum ante

gressum per eum rumpatur? R. Hoc aliquos velle, si non cogitaverit testator de ingressu, quod per ingressum videatur tacite revocasse voluntatem, *Auth. Ingressi Cod. De SS. Eccles.* ubi ingrediens se & sua censetur Monasterio dedicare: & per *Auth. Nisi rogati Cod. ad S. C. Trebell.* ubi Monasterium habetur loco liberorum & quasi posthumi. Contrariam tamen opinionem esse veram indistincte, sive de ingressu cogitaverit, sive non; cum nullus textus distinguat, sed de liberam potestatem testandi ante ingressum de suis, *Novella de Monachis r. §. illud*, nec sit ratio distinctionis. Nam quod agunt de tacita revocatione, in casu, quo non cogitavit ingredi, nihil arguit, cum illi non sit ista vis, quæ ne quidem competit expressæ revocationi, nisi solemniter ut dictum *Instit. quib. modis testam. infirm.* Censetur enim testator tabulas approbare, quas non mutavit sequenti iusta voluntate. Nihil facit *Auth. nisi rogati*, quia eius decisio tantum habet locum in casibus expressis, inter quos non est hic, de quo agimus, & quando ab intestato decedit ingressus ex tacita eius voluntate. Videtur hanc opinionem amplecti Covar. *ad c. 2. nu. 10. h. t. ubi Boet. Epo. n. 2. §. segg.*

16 Hæc ita in Professis. Aliter se res habet in Novitiis, qui cum necdum in potestatem alicuius suam remiserint voluntatem, bonisque se exuerint, nec regulæ se alligaverint, non possunt dici obligati Religioni, cum solus habitus non faciat Monachum, *d. c. 2. h. tit.* Ut habeant plenum & liberum arbitrium disponendi super rebus suis.

17 Dubitari tamen posset, An hoc non sit mutatum per Trid. *Sess. 25. c. 16. de Regularib. R.* Prohiberi quidem ibi dispositionem Novitii, nisi ex licentia Episcopi, aut ejus Vicarii, intra duos menses ante professionem, non eam, quæ est ultimi elogii, sed quæ sit inter vivos. De qua tantum agi patet; Primum, ex verbis, *renunciatio aut obligatio in favorem facta, etiam cum juramento sit irrita*, qualis spectat ad actum inter vivos. Nam disponere de rebus suis per ultimum elogium non est renunciare, aut se obligare. Secundo ex ratione Concilii, quæ est, ne spoliatus bonis ante ingressum, minus liberè ingrediatur, in Monasterii detrimentum. Quod non contingeret per ultimum elogium, quod non

privat aliquem bonis, cum non sortiatur effectum ante mortem naturalem, aut civilem, quæ inducitur per ingressum, ut ante non præjudicaretur Novitio. Tertio, quod non alias renunciatio aut obligatio Novitii teneat, quam intra duos menses, ex licentia Episcopi, aut ejus Vicarii qua non opus in testamentis, quæ non possunt dependere ab alieno arbitrio, & hic frustra requiretetur, cum nullibi sit adempta testandi facultas Novitio.

18 Usuratio manifesto, ante restitutionem aut cautionem de restituendo, non esse licentiam testandi dixi *ad D. h. t. num. 21.* & dicitur infra *ad tit. de usuris.* Excommunicatum non esse prohibentem testari, ex eo patet, quod tantum sit prohibitus testari excommunicatus ob percussione Cardinalis, aut hæretico, *c. fin. De pœnis in 6. Auth. Credentes C. de hered.* Quod minimè extendendum, tam quia pœnale, tum quia exclusio unius est inclusio alterius. Covar. *de testam. p. 2. Rubr. n. 56. Clar. §. Testam. q. 24.*

19 Ad formam quod attinet, non desideratur hoc jure tanta solemnitas atque civili, cum sufficiat duorum aut trium testium præsentia, coram Parocho, *c. cum esses 10. h. t.* ubi dicitur in ore duorum aut trium stare omne verbum. Ut probationis causa videantur potius requisiti testes, quàm solemnitatis substantialis. Ut saltem hoc jure verior sit eorum opinio, qui volunt minus solemnæ testamentum obligare heredem, certum de voluntate defuncti, ad præstanda relicta, cum probationibus non sit opus, quando propria confessione constat de veritate, nec aliàs ad extraneam fidem decurratur, quàm si aliter non possit haberi veritas, ut ait *Imp. in l. fin. Cod. de fideicom.* quod & jure civili teneri posse diximus *ad D. tit. qui testam. facere poss. n. 43.*

20 Quantum ad testium qualitatem, rejiciuntur & hoc jure suspecti veluti domestici, quales hac in materia ponit potestas patria, non etiam cognatio, aut cohabitatio. Removentur & ii, quibus deest sensus, furiosi, impuberes: itè quorum causa agitur, quia nemo in propria causa idoneus testis. Vide dicta *ad D. ad n. 31. §. segg.*

21 Queritur autem, An hoc jure mulier hac in causa admittatur testis? R. Probabile esse, non admitti, cum *d. c. 10.* nihil mutetur de

qualitate testium, sed tantum de numero; ut procedat argumentum e. 1. *inf. de novi operis nuntiis*. Pro qua parte facit, quod & hoc iure desiderantur testes idonei & legitimi, *e. relatum 21. h. r.* quales in hac materia non sunt feminae, sed masculi. Hanc opinionem sequitur Covarr. in d. e. 10. in fine, Clarus §. *Testamentum qu. 55. num. 3.* Contrarium tenet Viglius, in §. *testes n. 3.* *Instit. eod.* quod in testamentis, quae iure gentium subsistunt [cujusmodi vult esse factum secundum iura Canonica] non inspiciatur sexus testium. Cujus opinio bene procedet in testamentis parentum inter liberos, quae cum valeant etiam sine ullo teste, modo de voluntate constet, valebit quoque teste muliere, cuius testimonium iure gentium est receptum. Quod & obtinet in testamento militari. Quoad alia testamentorum genera posset dubitari, cum non sufficiat in his quilibet voluntatem probandi modus sed desideretur coram testibus, duobus aut tribus, & Parocho explicetur voluntas: ut rectè dicatur ista testamenti factio non esse redacta ad jus gentium.

Alia quaestio est, An testamentum ad pias causas sine teste valeat? R. In *e. Relatum 11. h. t.* requiri etiam in testamento ad pias causas duos aut tres testes, eosque legitimos: nec ulli expressum in iure, sine testibus testamentum ad pias causas subsistere, excepto testamento parentum inter liberos, de quo in Constitutione Theodosii, *h. hac consultissima 21. §. eo imperfecto Cod. h. t.* à cuius similitudine sumptum argumentum fragile est & fallax: propterea quod nullum simile sit idem, & facile sit dare instantiam ac dissimilitudinis rationem: ut hoc in casu, quo liberi sunt magis favorabiles, quam pia causa, ut patet ex D. Augustini sententia, *can. fin. XVII. q. 4. D. Wamel. Conf. 376. n. 4. §. 6. de peculio Cleric.* Plures casus, in quibus fallit hoc argumentum, videre est apud Everardum, in *loco à simili*. Plerique tamen dictam Theodosii Constitutionem extendunt ad pias causas, ut, licet sine ullo teste sit conditum testamentum, nec publicatum, si tamen inveniatur scriptura perfecta quoad voluntatem holographa, id est scripta manu testatoris disponentis in pias causas, servanda ea sit, & pia causa admittenda ad bona: & ita communius receptum est, ut patet ex Tiraq.

De Privilegio pia causa Pr. 4. §. seqq. sit hoc, quia scriptura non vocatur in controversia quia alias nullam faciet probationem, ut tradit Mantica, *De consuet. ultim. volunt. c. 2. n. 9.* Mulierem admitti in tali testamento vult Tiraq. d. loco n. 8.

Ad formam testamenti maxime spectat institutio hæredis. Ubi sius nec hoc iure est pertereundus, sed vel institutus, vel nominatus exheredandus, ad testamenti valorem, idem ex nova cautatum, de quibus Noyellus *de appellat. §. aliud quoque caput & heredes movendam querelam*. Quod addo, quod exheredatio facit testamentum subsistere, ut inveni possit per querelam; qua de re *D. de lib. & posthumis hæred. institutis §. de hæred. lib.* Vult autem lex civilis testamentorum iura per se firma esse, aliunde non deducere. Unde institutio siue ultimum alogum alienum arbitrium eo iure non rectè coartat. *l. illa institutio 32. de hæredib. instit.*

Ubi dubitatur, An hac in parte Canonice sentiant à iure civili? Resp. Id non patet, quod qui putant hoc iure in alterius arbitrium remitti dispositionem, per tertium expressam uti volunt, in *e. cum tibi 13. h. t.* qui habet, qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur deesse decretum, quod plerique accipiunt dispositionem in one piae causae, in quam bona distribuuntur, tenet Abbas *ibi n. 3.* & Covarr. *ibid. n. 13. c. 10. m. n. ibi nulla fiat mentio piae causae*. Dico tamen hac in parte non dissentire Canones, cum in isto textu non velit dicere, talem scripturam esse testatam, sed tantum ad exclusionem episcopi, cui honorum ab interato dispensatione est mandata, ut patet ex *e. cum tibi 13. h. t. verb. signif.* cuius d. e. 13. est pars, ut patet ex Pont. Innocentii, & ad eum d. m. Episcopus scriptum, qui proinde frustra sibi adrogat dispensationem, utpote jam alii communi defunctum, qui eatenus non potest dispensari. Ita subtiliter Sarmient. *Selec. Insuper c. 6. n. 33. §. seqq. Fachin. 5. Contr. c. 17.* Contra ter traditur, eum, cuius arbitrio dispensatio commissa, censeri institutum hæredem, & non distribuere in pias causas. Abbas, Covarr. *e. d. loco*. Quo admissio non tam à legibus dantur Canones; quam consonant.

Relinquuntur etiam hoc jure legata, fideicommissa, non tantum testamento & codicillis, sed & ab intestato, nudis verbis, c. 4. h. t.

25 Ubi quaesitum, An in eo differant Canones à legibus, quòd non admittant legatum rei alienae? R. Hoc aliquos velle indistinctè, sive res sit Ecclesiae, sive alterius privati, eo quòd lex civilis tale legatum permittens fore aptum odiosum hæredi, atque ita non sit servanda ab Ecclesia, quia non sit in commercio. Fundatur in ratione textus c. Filius noster, s. h. t. in quo agitur de legata re aliena, Ecclesiae scilicet & resolvitur, contra legem Dei esse, rem alienam legare. Ubi aliqui dicunt, Pontificem minus intellexisse leges, aut probabilem aliquorum opinionem securum; contrariam vero esse probabiliorum. Quorum dictum ineptum, cum suscipere reverenter, vel suscipere potius Pontificum decisiones deceat. Unde dicendum, cum statutum juris civilis permittens legari rem alienam, nihil peccati includat (nam si quod includeret, esset ratione detrimenti domini, cujus res legata, quod nullum ei est, quippe cui invito non auferatur res sua, sed vendere volenti datur assensu, quae alias offerenda legatario tamquam ei legata, Inst. de legatis s. non solum) vetius esse, hac in parte Canones à legibus non recedere, & permittere legatum rei alienae.

26 Nihil obstante d. c. s. nam in eo tantum reprehendit Pont. apprehensionem, & detentionem rei alienae per legatarium, domino invito, ut patet ex finalibus verbis istius text. qui non cogitur rem suam invito alienare, cum in rem alienam alteri nihil sit juris, ne quidem per ultimam voluntatem. Ita Covarr. ad. d. c. s. Nec debet quemquam movere, quòd ibidem post verba, si auctor ejus legaverit rem alienam, subjiciat Pont. Sed quia lege Dei vivimus: quia non referenda ad illa priora verba, sed ad subjectam decisionem, scilicet, Valde mihi videtur injustum, &c. Quibus non tam reprehendit leges saeculi, quae, ut dictum, hac in parte nihil mali involvunt, quam iniquum detentorem, saeculi leges perperam in sui defensionem allegantem, quasi sicut licet legare rem alienam, ita etiam auferre & detinere

liceret. Vide hac repetita D. de leg. & fideicommiss. cap. 2. n. 23 & 24

Quantum ad testamenti vel voluntatis mutationem, illa etiam hoc jure est licita, uti & Falcidia ac Trebellianica detractio, quam in piis causis nec Canonico nec civili jure obtinere, recepta habet sententia.

Ex dictis patet, in testium numero & solemnitate Canones differre à jure civili; quorum tamen statutum non obtinet nisi in terris Ecclesiae manente requisita solemnitate à jure civili, in terris Imperii. Usus tamen passim se auctoritatem odavit decisioni juris Canonici.

27 Est & in eo differentia, quòd jus Canonico cum admittat detractioem duarum quartarum, legitimae scilicet, tamquam à suo, & Trebellianicae, tamquam ab hærede gravato, c. Raynaldus 16. c. Raynaldus 18. h. t. cum leges, secundum vetiorem sententiam, tantum admittant alterius detractioem, cum passim velint, retento quadrante, reliquum doctantem restitui, ut traditum D. Ad S. C. Treb. n. 92.

28 Ad effectum testamenti, alteriusve ultimae voluntatis pertinet, ut hæres eam exsequatur intra annum, c. 3. h. t. Qui si legata pia distulerit solvere, donec judicio conveniatur multatur in duplum, §. ex malificiis inst. de actionib. Jure Novellarum monitus à judice non adimplens intra annum quòd jussus est, privatur omni emolumento, quòd posset consequi ex hæreditate, excepta tamen legitima, Auth. Hoc amplius Cod. De fideicom. Cui videtur ob stare textus in c. licet inf. de voto: de cujus intellectu ibi commodius agetur.

30 Solvenda legata iis, quibus relicta: nisi is, cui relicta sunt, sit inhabilis, aut res talis sit, quae relinqui non potest, quia non sit in commercio, licet etiam stipulatoris tantum, adeo ut ei non debeatur estimatio, l. multum 34. D. de V. O. Sic Ecclesiae aut piis locis ex statutis quarundam Regionum, uti & harum ex Constitut. Caroli V. an 1520. non relinquuntur res immobilis.

31 Ubi occurrit quaestio, An legatum rei immobilis Ecclesiae sit omnino inutile, ut ne quidem pretium debeat? R. Controversam hanc esse quaestionem, patet ex iis, quae tradit

D. Peckius in *Tract. de Amortizat. c. 9.* communio-
re tamen & benigniore opinione esse receptū,
ut debeatur rei relictae aestimatio, quasi statuta
ejusmodi nō resistant acquisitioni pretii seu a-
estimationis. Quae opinio probatur per l. *Fidei-*
commissa 114. § si quis alicui de legat. 1. Facit
eodem *Clem. Exrv de verb. signif.* quae rerū im-
mobiliū Frāciscanis legatarum, quarum sunt
incapaces, vult praestari pretium, Et hoc quare-
nus res relicta est aliās in commercio: nisi tamen
elāusula irritans decreto prohibitionis sit adje-
cta, ut in dicta Constituit. Caroli V. quod nolite re-
linqui Ecclesiis aut piis locis bona imobilia: quae
cum sit loco formae, facit quasi non extitisse
defuncti voluntatem, aut nihil ex ea sequi, l.
Non dubium Cod. de legibus. Admonet tamen
Peck. d. loco in fine, si de voluntate certō con-
stet, etiam isto casu mitiorem viam esse eligen-
dam viro bono, & praestandam aestimationem,
ad eximendum omnem scrupulum juxta tex-
tum in *cap. Consilium inf. de observat. jejun.* Et
hoc omnino, si testator voluerit dari ejus preti-
um, quia talis voluntas neuiquam contradicet
dictis statutis, quae tantum prohibent adquisi-
tionem rei immobilis, quae hic non acquiritur,
nec relinquitur, sed pretium ejus non prohibi-
tum. Vide plura hac de re ad *D. de leg. & fidei-*
com. num. 27. & seqq.

32 Receptum hoc jure, ut ex relictis Ecclesiae
portio Canonica debeatur Praelato, & e con-
tra ex relictis Praelato sua portio praestetnr
Ecclesiae Cathedrali, non etiam inferiori, cum
qua non est tanta communio. Et hoc nisi
reftator reliquerit quid Episcopo ipsi, citra
fraudem, ut eo contentus esset, & ille accep-
tauerit, c. *Officii 14. h. 1.* Aliās non potest re-
ftator impedire, quō minus portionem suam
salvam habeat Episcopus, aut eam deminuerē,
sive conjunctim, sive separatim Ecclesiae sit
relictum, cum debeatur de jure communi,
cui non derogat privatus. * Non semper
autem Cathedrali Ecclesiae sua debetur por-
tio ex relictis Episcopo, sed tum demum,
quando contemplatione Ecclesiae est relictum
Episcopo, non autem si contemplatione per-
sonae, c. *requissiti 19. h. 1.* Quare autem Praela-
tus hac in parte sit potior Ecclesia, rationem
dat *Gloss. ibi v. secus*, quod nomine Ecclesiae
contineatur & Episcopus, tamquam ejus ca-

put, quam approbat ibi Abbas & Cor. d.
Quando vero cenfeatur quid relictum
lato suo nomine, quando nomine Ecclesiae
dubitatum fuit, & distinguit *Port. 12. d. 1.*
Nam vel est relictum Praelato à propinquo
vel ab extraneis, hoc casu relictum
tu Ecclesiae cenferi; illo vero Praelato
tū, quod consanguinitas faciat personam
tius electam videri, arg. l. *si plures 5. in adq. in fine*
D. de vulg. & pupil. Idem dicitur
in relictis ab amico arg. l. *Nemo 38. D. de adq. in fine*
dib. insit. Relictum illi, qui proprium ha-
re potest, nec ullam administrationem
sua habet, illius proprium est, sive relictum
propinquo, sive ab extraneo, quia cenferi
relictum personae intuitu, nisi aliud apparetur
15. in fine.

Debetur autem dicta portio Episcopo
omnibus Ecclesiis ejus diocesis. *Hoffm. Summa inf. de sepulc. n. 12.* nisi privilegium
presum eas liberet, aut consuetudo legitime
praescripta, secundum Abbatem, in *c. c. 9. n. 6. & 7. inf. d. 112.*

Verum dubites, An & Ecclesiae exemptae
debeant hanc portionem? R. Hoc adferretur
sufficiens, d. loco, ex eo, quod habeatur respectus
personae, à qua sunt oblationes, non est
loci, cui sunt, contrarium verius, & commu-
niter receptum, secundum Abb. in *d. c. Officiis*
6. h. 1. quod non tam debeatur ratione elec-
tionum, aut relinquentium aliquid, quam ratio-
nate, quae est Episcopo super Ecclesiis: quia
nulla sit super exemptis, non est etiam ratio
quare ei quid debeatur.

Ceterum portio ista interdum est quarta
interdum tertia, aut alia, pro locorum
suetudine, quae servanda, d. c. *9. inf. De sepulc.*
Boëtius Epo ad d. c. *Officii in prim.* ubi
portio parochialis, quae debetur parochiae
Ecclesiae, de qua agemus inf. *De sepulc.*
frequas ejus mentio. * Sunt etiam quaedam
relicta extra hujus portionis detractionem
ut quae sunt relicta pro ornamentis, sicut
luminaribus, anniversariis, in perpetuum
tum divinum, cessante tamen fraude, c. *fin. d. 1.*
& c. *Ex parte 31. inf. de V. S.* Sunt & illa
ab hoc onere, quae Ecclesiis ab existerentibus
donantur inter vivos, c. *4. inf. de sepulc.*
1. *inf. de statu Monach.* Sunt quoque extra illa

equi arma, relicta in subsidium terra sancta. c. In nostra 10. inf. eod. Item relicta pauperibus simpliciter, quod censetur relictum personis, non locis, secundum Gloss. in c. 2. inf. eod. & Jo. an. Audr. in d. c. In nostra. Et licet textus loquatur de portione parochiali, idem tamen dicendum de Episcopali, cum parificentur in jure & privilegio. Dixi, ab existentibus sanis; ne obstat d. c. 2. quod accipiendum de datis ab aegrotis, ex eo morbo decedentibus.

39. Porro ut faciliorem habeant exitum ultimæ voluntatis, solent testatores certos delegare executores, c. penult. h. t. live laicos, live Clericos, etiam Religiosos, accedente tamen Superioris auctoritate, quod ipsi velle aut nolle non habeant, c. fin. eod. in 6. imo etiã Prælatos, Clem. un. eod. Quorum est adimplere testatoris jussum, intra tempus assignatum, aut eo non assignato, intra annum; alias ad Episcopum devolvitur executio, c. 3. h. t. Qui & potest cogere executores, ut citius voluntates exsequantur. Covarr. in c. o. nu. 4. h. t. Ex pluribus datis, alio mortuo, absente, aut recusante, alter exequi non impeditur, in favorem voluntatis, nisi testator aliter providerit, d. c. fin. eod. in 6. Post executionem ratio ab executore reddenda loci Ordinario, quem non excusat prælationis officium, d. Clem. un. h. t.

TITULUS XXVII.

De Successione ab intestato.

SUMMARIUM.

1. Bona Clericorum patrimonialia, vel quasi, ab intestato quibus deferantur.
2. Adquisita ex fructibus beneficii cui succedant.
3. An in dubio præsumantur ita adquisita?
4. Consuetudo an rectè admittatur ab intestato ad hujusmodi bona proximis defuncti?
5. Monachi bona cui adquirantur.
6. Mutato monasterio cedunt novo.
7. Monacho facti Episcopo cui bona cedant.
8. Decedenti in novitiatu Monasterium non succedat.
9. In Monasterio manens quatenus se & sua censatur ei dedicasse.
10. Statuta prohibentia adquisiri bona immobilia piii locis an iusta?

21. An & ea, quæ arcent Religiosos à jure succedendi.

22. Monacho recusante, an Monasterium possit a dire hereditatem?

23. Fructus pendentes cui competant, hæredi, an successori in beneficio.

24. Consuetudo ea in re varia.

25. Fructus anni primi ac secundi an statuto rectè referantur domui mortuaria ac fabricæ?

26. Decretum Conc. Trid. hæc in re.

Patrimonialia Clericorum Ecclesiæ ab intestato cognatis defert, can. 1. xi. q. 4. pro linea & gradus prærogativa, secundum distinctionem traditam in Novella 118. De hæredib. ab intest. venientib. probatam potius, quam improbatam per Canones, d. can. 1. de qua actum Insit. c. D. in materia de successione ab intestato. Si nulli fuerint cognati, bona deferuntur Ecclesiæ, c. 1. h. t. eo modo, quo fisco bona laicorum decedentium abque hærede deferuntur.

Quantum ad collecta ex fructibus beneficii, ea spectant ad Ecclesiæ, in qua beneficium obtinuit defunctus, d. can. 1. Si in pluribus Ecclesiis defunctus habuerit beneficia (quod fieri posse dictum sup. de præben.) pro rata singulæ admittuntur, c. Relatum 12. sup. De testam. Ubi cautè advertendum, an defunctus bona ante clericatum habuerit, aut aliunde quam ex fructibus beneficii: nam attenda eorum qualitate & quantitate, cum iis, quæ ab Ecclesiæ acquisivit, pro rata inter hæredes defuncti ad Ecclesiæ eorum fiet distributio, d. can. 1. c. 5. sup. De testam.

Ubi quaeri potest, An in dubio præsumantur adquisita ex bonis Ecclesiæ? R. Si alius de non demonstratur advenisse, præsumi adquisita ab Ecclesiæ ejusve nomine, arg. l. Quintus 31. D. De donat. inter vir & ux. c. l. 6. Cod. eod. Quæ tamen loca non ita convincunt, quandoquidem ibi præsumptio talis sumatur ad evitaadam suspitionem turpis quaestus ex parte mulieris, quæ hic cessat. Communem tamen eam esse opinionem, testantur relati à Covar. ad c. 1. nu. 9. c. seq. sup. De testam. quod & tenet Cujac. ad Nov. De Eccl. lit. 137. Nam cum non appareat bona ante dignitatem Clerico aliqua fuisse, aut aliunde advenisse, ve-

Kk 3

rolimilus